

- ²⁷ Там само, ф. 3, оп. 1, спр. 1535, арк. 11.
²⁸ Там само, ф. 230, оп. 1, спр. 124, арк. 311 зв.
²⁹ Там само, ф. 3, оп. 1, спр. 1535, арк. 16 зв.
³⁰ Там само, арк. 15, 16.
³¹ *Борисевич С. О.* Поміщицьке землеволодіння і землекористування на Поділлі (1793–1830 рр.). – С. 85–89.
³² Держархів Хмельницької обл., ф. 3, оп. 1, спр. 1535, арк. 242.
³³ Словник української мови: в 11 томах. – Том 5, 1974. – С. 634.
³⁴ *Тхоржевська Т. В.* Формування та еволюція шляхетської верстви на Поділлі. – С. 288.
³⁵ Держархів Хмельницької обл., ф. 18, оп. 1, спр. 1856, арк. 163.
³⁶ Там само, спр. 1860, арк. 295 зв.
³⁷ Там само, ф. 18, оп. 1, спр. 1863, арк. 23.

УДК 069.71:342(477)

Фаїна Рябчикова

**ОСОБЛИВІ ОЗНАКИ ЧИ МУЗЕЙНА ЦІННІСТЬ?
АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ДЕФІНІЦІЙ ТЕРМІНІВ
«МУЗЕЙНИЙ ПРЕДМЕТ» ТА
«ПРЕДМЕТ МУЗЕЙНОГО ЗНАЧЕННЯ»**

Стаття присвячена аналізу змісту закріплених в українському законодавстві правових дефініцій термінів «предмет музейного значення» та «музейний предмет». З'ясовано, що використане у них словосполучення «особливі ознаки» не дозволяє чітко ідентифікувати досліджувані об'єкти, не розкриває їх сутнісних характеристик та не в повній мірі відповідає засадам музейної науки. Запропоновано переглянути формулювання вказаних правових дефініцій і включити до них таку визначальну ознаку як «музейна цінність».

Ключові слова: правова дефініція, музеологія, музейний предмет, предмет музейного значення, музейна цінність.

Статья посвящена анализу содержания закрепленных в украинском законодательстве правовых дефиниций терминов «предмет музейного значения» и «музейный предмет». Выяснено, что использованное в них словосочетание «особые приметы» не позволяет четко идентифицировать исследуемые объекты, не раскрывает их существенных характеристик и не в полной мере соответствует принципам музейной науки. Предложено пересмотреть формулировки указанных правовых дефиниций и включить в них такой определяющий признак как «музейная ценность».

Ключевые слова: правовая дефиниция, музеология, музейный предмет, предмет музейного значения, музейная ценность.

The article analyzes the content of legal definitions of the terms «the potential museum object» and «the museum object» fixed in the Ukrainian law. It was found that the phrase «special features» used in definitions does not clearly identify the objects, neither reveals their essential characteristics nor fully meets the principles of museum science. The article offers to review these legal definitions in the law and to add to them such a substantial sign as «museum value».

Keywords: the legal definition, museology, the museum object, the potential museum object, the museum value.

© Фаїна Рябчикова, 2015

Розвиток музейної справи в Україні значною мірою визначається якістю законодавчої бази, яка регулює суспільні відносини у сфері охорони та використання культурної спадщини. У цьому контексті важливе значення має продуманість системи термінів та їх дефініцій, що закріплені в нормативних актах. Їх чіткість та повнота, а також відповідність конкретній галузі наукового знання прямо впливають на збереженість та актуалізацію історико-культурного та природного надбання нашої країни. Неунормованість понятійно-категоріального апарату, його відірваність від рівня розвитку музейної науки та практики музейної справи не сприятиме розбудові музейної сфери країни. Крім того, закріплені в законодавстві терміни та поняття подекуди використовуються в навчальних та наукових цілях, тому їх неналежне формулювання негативно позначається на розвитку музеологічної освіти та науки.

Саме тому актуальним завданням сучасних музеологічних студій є аналіз існуючих у вітчизняному музейному законодавстві правових дефініцій та вироблення таких їх формулювань, котрі б відповідали засадам музеєзнавства.

В останні два десятиріччя у вітчизняній історіографії з'явилася ціла низка наукових розвідок, присвячених розвитку музейництва у незалежній Україні. Низка дослідників (В. Акуленко¹, Є. Бородин², Л. Гайда³, А. Мищак⁴, О. Стороженко⁵) звернулося й до проблеми формування нормативно-правової бази музейної справи, досягнень та проблем її реалізації на практиці. На важливості цієї складової державотворення акцентують увагу у своїх працях Б. Кожушко⁶, К. Смаглій⁷, О. Титова⁸. Однак, поза увагою вітчизняних науковців залишилися питання змісту музейних правових дефініцій.

Метою даної розвідки є аналіз змісту закріплених в українському законодавстві правових дефініцій термінів «предмет музейного значення» та «музейний предмет», зокрема доцільності використання у них такої визначальної характеристики як «особливі ознаки».

Одним із ключових понять як музеології, так і практики музейної справи є «музейний предмет», без якого втрачається суть музейної діяльності. У правовому аспекті воно важливе з огляду на те, що музейний предмет у музейних закладах є також одиницею класифікації, обліку і зберігання.

Разом з тим, визначення суті поняття «музейний предмет» не є таким легким та однозначним, як може здатися на перший погляд. Його розуміння пов'язане з усвідомленням одного із важливих завдань, яке покликані виконувати музеї, а саме об'єктивне і всебічне документування реальної дійсності⁹. Реалізація цього завдання здійснюється шляхом виявлення, відбору, вивчення, збереження та актуалізації автентичних свідчень соціальних та природних процесів і явищ. Такими свідченнями (в переважній більшості випадків) є справжні (автентичні) речі.

У музейній науці процес трансформації речі в музейний предмет описується за схемою: річ → предмет музейного значення → музейний предмет¹⁰

Річ функціонує в природному чи соціальному середовищі побутування і виконує певну (переважно утилітарну) функцію. В ході виявлення і відбору вона проходить процес музейної оцінки її соціокультурного значення, здатності втілювати та відображати реальну дійсність, трансформуючись у предмет музейного значення. Виявлення і відбір (тобто перетворення речі) здійснюються на основі системи критеріїв, розробок профільних наук і музеєзнавства, але значною мірою ґрунтуються на професіоналізмі музейного працівника (суб'єктивний фактор)¹¹ і навіть пануючих у даному суспільстві цінностей, стереотипів, установок. Наступний крок – набуття предметом музейного значення статусу музейного предмета, тобто підтвердження його цінності – здійснюється в результаті його вивчення та прийняття рішення фондово-закупівельною комісією музею. Пройшовши усі стадії наукової обробки, предмет музейного значення стає музейним предметом і включається до музейного зібрання.

Таким чином, прослідковується генетична єдність між поняттями «предмет музейного значення», «музейний предмет». З огляду на це, варто розглядати їх разом.

Проаналізуємо зміст, який вкладає в терміни «музейний предмет» та «предмет музейного значення» Закон України «Про музеї та музейну справу». З метою ґрунтовнішого дослідження розглянемо також правові дефініції зазначених термінів у законодавстві Російської Федерації та Республіки Білорусь.

Порівняльна таблиця визначень термінів «музейний предмет» та «предмет музейного значення» в українському, російському та білоруському законодавстві.

Таблиця 1

Закон України «Про музеї та музейну справу» ¹²	Федеральный закон «О Музейном фонде Российской Федерации и музеях в Российской Федерации» ¹³	Закон Рэспублікі Беларусь «Аб музеях і Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь» ¹⁴
<i>музейний предмет</i> – культурна цінність, якість або особливі ознаки якої роблять необхідним для суспільства її збереження, вивчення та публічне представлення;	<i>музейный предмет</i> – культурная ценность, качество либо особое признаки которой делают необходимым для общества ее сохранение, изучение и публичное представление;	<i>музейны прадмет</i> – культурная каштоўнасць або выдзелены з навакольнага асяроддзя ў выніку навуковай дзейнасці аб'ект прыроднага асяроддзя, якія маюць навуковую, гістарычную, мемурыяльную, мастацкую і (або) эстэтычную вартасць і ўключаны ў музейны фонд;

<p><i>предмет музейного значення – культурна цінність, особливі ознаки якої є підставою для внесення її до Музейного фонду України та набуття статусу музейного предмета з метою збереження, вивчення і публічного представлення;</i></p>	<p><i>У російському законі тлумачення терміну відсутнє.</i></p>	<p><i>предмет музейнага значення – культурная каштоўнасць або выдзелены з навакольнага асяроддзя ў выніку навуковай дзейнасці аб’ект прыроднага асяроддзя, якія маюць навуковую, гістарычную, мемарыяльную, мастацкую і (або) эстэтычную вартасць, але не ўключаны ў музейны фонд.</i></p>
---	---	--

Для розкриття змісту термінів наведемо також значення, яке вкладає Закон України «Про музеї та музейну справу» у термін «культурні цінності». Згідно ст. 1 закону: **культурні цінності** це «об’єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичнє, етнографічнє та науковє значення і підлягають збереженню, відтворенню, охороні, перелік яких визначено Законом України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей”»¹⁵.

При проведенні компаративного аналізу в першу чергу впадає в очі тотожність визначень «музейного предмета» в українському та російському документах. Проте з огляду на мету нашого дослідження звернемо увагу на використані у дефініціях визначальні характеристики зазначених термінів.

У правовій дефініції терміну «культурні цінності» зафіксовані їх основні характеристики, зокрема, – «художнє, історичнє, етнографічнє та науковє значення». Подібний перелік ціннісних значень представлений у білоруському визначенні музейного предмету, а саме: «наукова, історична, меморіальна, художня і (або) естетична цінність»¹⁶.

В українському і російському законодавстві істотним елементом правових дефініцій «музейний предмет» та «предмет музейного значення» є така визначальна характеристика, як «особливі ознаки». Разом з тим, які це ознаки – закон не говорить. Тобто, в правовому полі відсутні конкретні визначальні характеристики, котрі дозволяють з’ясувати, які саме культурні цінності є (можуть бути) музейними предметами чи предметами музейного значення.

Можливо, варто було б скористатися білоруським зразком? І дійсно, у музєєзнавстві та пам’яткознавстві прийнято виділяти саме наукову, історичну, меморіальну та художню або естетичну цінність музейного предмета¹⁷. Проте, на наш погляд, ці характеристики лише частково розкривають сутність досліджуваного поняття.

У чому ж полягає «музейна» специфіка предметів?

Одразу варто наголосити на тому, що це надзвичайно складна теоретична проблема, яка у музєєзнавчому середовищі є предметом наукових дискусій. Ці та інші аспекти вивчає така складова метамузеології як тео-

рія музейного предмета. З огляду на те, що метою нашого дослідження є нормотворча термінологія музейної справи, ми звертаємось до її розгляду лише у загальних (головних) рисах.

Музеї є тими інституціями, які покликані зберігати, актуалізувати і транслювати наступним поколінням найціннішу частину культурної і природної спадщини. Разом з тим мова йде не лише про шедеври та реліквії. Спадщина у музейному контексті розуміється дуже широко. Це матеріальні і нематеріальні свідчення про людину та її оточуюче середовище¹⁸.

Такий широкий контекст, безперечно, створює труднощі у формулюванні визначальних характеристик понять: «спадщина», «культурні цінності», а особливо досліджуваних нами – «музейний предмет» та «предмет музейного значення». Важко сформулювати чіткі критерії того, які з частин реального світу підпадають під ці поняття.

Однією з істотних характеристик музейного предмета є його здатність документувати дійсність. З усієї множини речей, як природних, так і створених людиною, до музею відбираються ті, які здатні найбільш повно, яскраво охарактеризувати середовище їх побутування.

Саме тому, на думку Л. Шляхтіної, сучасному рівню розвитку музеєзнавства відповідає позиція словацького музеєзнавця З. Странського, який розкриває зміст поняття «музейний предмет» як *свідчення* об'єктивної реальності, що володіє документальною, культурною та інформаційною цінністю¹⁹.

Прихильники аксіологічного підходу в музеології трактують музейні предмети (музеалії) як носії музеальності (це теж свого роду визначальна характеристика). Остання в зарубіжній музеології розуміється як «ставлення людини до дійсності, в якому вона у згоді із своїм суспільством виявляє та оцінює, які з частин із навколишнього природного чи штучно створеного світу спроможні бути свідченнями цього суспільства (виділено нами – Ф. Р.) та тим самим заслуговують на те, аби їх, як носіїв цього ставлення, зберегти, систематизувати, дослідити, продемонструвати та передавати їх і знання про них з покоління в покоління»²⁰. Окремі вчені, такі як Ж. Габю (1965) або Ж.-А. Рів'єр (1989), навіть називають такі предмети предметами-свідченнями (witness-object)²¹.

Отже, однією з істотних ознак музейного предмета є здатність документувати конкретну дійсність, бути свідченням об'єктивної реальності. Разом з тим, сутність музейного предмета, на відміну від архівних джерел, визначається не лише наявною в ньому семантичною інформацією, але й такими характеристиками, як здатність викликати емоції, переживання, асоціації, привертати увагу, специфічним способом передавати інформацію, цінності, бачення та ін.

Вдалих у цьому контексті приклад наведено російськими музеєзнавцями: якщо розглянути коротку записку, написану олівцем на потьмянілому папері, яка містить кілька рядків: «Мамо, я пішов на фронт, пробач, не встиг попрощатися. Твій син Олексій». Вона не дає значної інформації, але музейна цінність цього об'єкта очевидна²².

У музейній науці істотні ознаки музейного предмета розкриваються через такі поняття, як:

- властивості музейного предмета (інформативність, експресивність, атрактивність, репрезентативність, асоціативність);
- функції музейного предмета (генетична, утилітарно-споживча, науково-пізнавальна, інформативна, культурна, історична, комунікативна та функція моделювання);
- цінність музейного предмета (наукова, історична, меморіальна, художня або естетична).

Серед них найбільш важливими, які одночасно є критеріями відбору речей до музейного зібрання є властивості та цінність музейного предмета. Саме вони, з нашого погляду, повинні бути використані при розробці правових дефініцій. Розглянемо їх визначення:

Властивості музейного предмета – найбільш важливі характеристики музейного предмета, що визначають його значимість як першоджерела знань та емоцій²³.

Музейна цінність предмета – значимість предмета для музейного використання. Становить найбільш повну, всебічну характеристику музейного предмета і встановлюється на основі визначення його наукової, художньої, історичної та меморіальної цінності. Виступаючи в якості основного критерію вже при відборі предметів в музейне зібрання, музейна цінність уточнюється і конкретизується на стадії наукової обробки музейного предмета²⁴.

Ці поняття є взаємозалежними. Зокрема, музеологи відзначають, що наукова цінність музейного предмета пов'язана з властивістю інформативності, історична – репрезентативності. Естетична і художня цінність предмета визначається його здатністю викликати естетичні переживання і пов'язана з властивостями атрактивності, експресивності та асоціативності²⁵.

Наявність вказаних властивостей і цінності є критеріями для відбору речі до музейного зібрання. Тобто саме вони і є визначальними (ідентифікуючими) ознаками музейного предмета.

Однак перенасичувати нормативно-правові акти великою кількістю наукових термінів є недоцільним, оскільки це тягне за собою необхідність включення до їх текстів значної кількості нових визначень. Тому, з нашої точки зору, раціональним буде використати у тексті досліджуваних правових дефініцій одне з вищеназваних понять.

Зважаючи на те що, відповідно до позицій музезнавства:

- цінність і властивості предмета є взаємопов'язаними, по суті перебувають у нерозривній єдності;
- властивості музейного предмета служать основою для визначення його музейної цінності²⁶;
- ступінь вираженості властивостей визначає музейну цінність предмета²⁷;
- і те, що музейна цінність «становить найбільш повну, всебічну характеристику предмета»;

– на наш погляд, саме поняття «музейна цінність» є більш ємким, відбиває у собі в т. ч. і властивості музейного предмета, а тому може бути обране в якості визначальної характеристики. Цю думку підтверджує і позиція українського музеєзнавця Ю. Омельченка, який зазначає, що основним критерієм відбору предметів музейного значення є їх музейна цінність²⁸.

Поняття «музейна цінність» це не звичайна сума наукової, художньої, історичної та меморіальної цінностей. Н. Фінягіна зазначає, що при визначенні музейної цінності предмета в сукупності враховуються його автентичність, наукове і суспільне значення факту, про який міститься інформація, її доведеність, достовірність, обсяг, новизна, майстерність виконання, естетичні особливості, ступінь збереження²⁹.

Варто звернути увагу на ще один музеєзнавчий термін, який проте не набув у фаховій літературі такого поширення як «музейна цінність». Мова йде про «музейне значення предмета». Незважаючи на те, що цей термін використовується у наукових і навчальних працях для розкриття різних аспектів діяльності музею, його ґрунтовна розробка, на жаль, відсутня.

Визначення цього терміну ми знайшли тільки у словнику, який був підготовлений лабораторією музеєзнавства Центрального музею революції СРСР (1986 р.)³⁰, де подано наступне тлумачення: *музейне значення* – «комплексна оцінка предмета з точки зору можливостей його музейного використання. Близьке поняттю «музейна цінність» і визначається науковою, художньою, меморіальною та історичною цінністю предмета, його збереженістю і т. д. Музейне значення виявляється при атрибуції предмета і уточнюється в ході його подальшого вивчення³¹».

Автори звертають увагу на те, що цей термін приблизно відповідає поширеному в зарубіжному музеєзнавстві терміну «музеальність», тоді як новіші довідкові видання таким еквівалентом називають «сукупність властивостей предмета»³².

За відсутності ґрунтовних теоретичних розробок складно з'ясувати межі і співвідношення понять «музейна цінність» та «музейне значення предмета», їх сутнісні відмінності. Представлена дефініція лише прямо вказує на їх близькість, а також на те, що музейне значення виявляється вже під час наукової обробки предмета. Можна також констатувати, що у музеєзнавчій літературі ці терміни подекуди використовуються як синоніми³³.

Яке ж з понять більше відповідає визначальним ознакам дефініцій термінів «музейний предмет» та «предмет музейного значення»?

З огляду на вищезазначене, а також на те, що у випадку використання терміну «музейне значення» виникає тавтологія: предмет музейного значення – це предмет, що має музейне значення, – на наш погляд, складовою вказаних дефініцій має стати термін «музейна цінність» (замість «особливі ознаки», які не розкривають жодних визначальних ознак досліджуваних термінів). Безумовно, тоді слід буде включити до нормативного акту його дефініцію, яку ми пропонуємо сформулювати наступним

чином: *музейна цінність* – значимість для музейного використання, що характеризується здатністю бути джерелом знань, емоцій, слугувати свідченням розвитку суспільства, культури та природи³⁴.

На нашу думку, подане визначення є чітким, воно охоплює поняття властивостей і цінності музейного предмета, а отже розкриває його сутність.

Завбачаючи можливі заперечення щодо складності ідентифікації предметів за вказаною ознакою, зазначимо, що процес музейної оцінки сам по собі є досить суб'єктивним. Зокрема, Л. Шляхніна говорить, що «оцінка, тобто судження про цінність предмета, залежить від обраних критеріїв і полягає у виявленні відносин, об'єктивною стороною яких є якісні характеристики предметів (їх інформаційний потенціал), а суб'єктивною – потреба в інформації та емоційному впливі, який чиниться даним предметом на музейних співробітників і відвідувачів»³⁵. Тобто виявлення і відбір (ідентифікація) музейного предмета залежить в т. ч. від «бачення» конкретних людей, які займаються комплектуванням, рівня їх знань, суспільних та історико-культурних поглядів тощо, – і навіть від пануючих у даному суспільстві уявлень, ідеологій та ін.

Предмет в музеї є об'єктом не тільки (і не стільки) пізнавального, а й ціннісного ставлення³⁶. Ознака, яка відрізняє «музейні» предмети від «немузейних», на думку, М. Каулен, не може від початку бути притаманною жодній категорії предметів. Вона виникає в результаті особливого ставлення до цих предметів людей, які знаходять в них цінність, не пов'язану з їх утилітарною корисністю³⁷.

Усе це говорить про те, що саме термін «музейна цінність» якнайкраще підходить для розкриття сутності музейного предмета

Таким чином, аналіз змісту правових дефініцій термінів «предмет музейного значення» та «музейний предмет» показав, що використане у них словосполучення «особливі ознаки» не дозволяє чітко ідентифікувати досліджувані об'єкти, не розкриває їх сутнісних характеристик та не в повній мірі відповідає засадам музейної науки. З огляду на проведене дослідження вважаємо за доцільне переглянути формулювання правових дефініцій термінів «предмет музейного значення» та «музейний предмет» і включити до них таку визначальну ознаку як «музейна цінність».

¹ Акуленко В. І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України: Монографія / В. І. Акуленко. – Київ: ТОВ «ВО «Юстініан», 2013. – 616 с.

² Бородін Є. І. Концептуальні засади державного управління музейною справою в Україні: нормативно-правовий аспект [Електронний ресурс] / Є. І. Бородін, Т. І. Шапаренко // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2012. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Patp_2012_2_5.pdf.

³ Гайда Л. А. Формування нормативно-правової бази музеїв при навчальних закладах України / Л. А. Гайда // Красзнавство. – 2011. – № 3. – С. 49–56.

⁴ Мишак І. М. Законодавче забезпечення охорони культурної спадщини та шляхи його вдосконалення в Україні [Електронний ресурс] / І. М. Мишак // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – С. 31–36. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2013_3_8.pdf.

⁵ *Стороженко О. В.* Нормативно-правова основа функціонування сфери культури [Електронний ресурс] / О. В. Стороженко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 4. – С. 273–279. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Trpu_2011_4_40.pdf.

⁶ *Кожушко Б. М.* Музейна справа в Україні: стан і перспективи / Б. М. Кожушко, О. М. Титова // Праці Центру пам'яткознавства. – 2014. – Вип. 25. – С. 136–144.

⁷ *Смаглій К. В.* Європейський досвід реформування музейної сфери: уроки для України / К. В. Смаглій // Будемо нову Україну : збірник конференції (26–27 листопада 2014 р., м. Київ) / упоряд. Ярошенко Т. О; Українське Фулорайтівське коло. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – С. 138–154.

⁸ *Титова О. М.* Деякі актуальні питання збереження культурної спадщини України / О. М. Титова // Праці Центру пам'яткознавства: Зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 16. – С. 5–10.

⁹ Зокрема, Т. Юренева вказує, що суть музейного документування полягає в тому, що музей виляє і відбирає об'єкти природи і створені людиною предмети, які можуть виступати справжніми (автентичними) свідченнями об'єктивної реальності. Після включення їх в музейне зібрання вони стають знаком і символом конкретної події і явища. Див.: *Юренева Т. Ю.* Музееведение: Учеб. для высш. шк. / Т. Ю. Юренева. – М.: Академический проспект, 2003. – С. 327.

¹⁰ *Балаш А. Н.* Вещь в музее: размышления о судьбе «предмета музейного значения» / А. Н. Балаш. – Вопросы музеологии. – 2013. – 1 (7). – С. 19–24.

¹¹ Зокрема, Ф. Вайдахер зазначає, що музейна селекція – це творчий процес, під час якого музеолог приймає суб'єктивне рішення, щодо відбору, навіть якщо і в рамках певної визначеної та інтерсуб'єктивно сформованої системи вартостей. Див.: *Вайдахер Ф.* Загальна музеологія: Посібник / Фр. Вайдахер [пер. з нім. В. Лозинський]. – Львів: Літопис, 2005. – С. 129.

¹² Про музеї та музейну справу [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 29.06.1995 № 249/95-ВР]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>.

¹³ О Музейном фонде Российской Федерации и музеях в Российской Федерации [Электронный ресурс] : Федеральный закон [принят Государственной Думой 26.05.1996 г. № 54-ФЗ]. – Режим доступа: <http://base.garant.ru/123168/#ixzz3bFnP2lfO>.

¹⁴ Аб музеях і Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь [Электронны рэсурс] : Закон Рэспублікі Беларусь [Прыняты Палатай прадстаўнікоў, Адобраны Саветам Рэспублікі 12.12.2005 г. № 70-3]. – Рэжым доступу: <http://museum.by/node/14343>.

¹⁵ Про музеї та музейну справу [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 29.06.1995 г. № 249/95-ВР]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>.

¹⁶ Аб музеях і Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь [Электронны рэсурс] : Закон Рэспублікі Беларусь [Прыняты Палатай прадстаўнікоў, Адобраны Саветам Рэспублікі 12.12.2005 г. № 70-3]. – Рэжым доступу: <http://museum.by/node/14343>.

¹⁷ Основы музееведения: [учеб. пособие] / М-во культуры РФ, Рос. ин-т культурологии; отв. ред. Э. А. Шулепова. – 3 изд. [испр. и доп.]. – М.: Кн. дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – С. 42; Музейные термины // Терминологические проблемы музееведения. Сб. научных трудов / Ред. кол.: Л. И. Арапова, Л. Н. Годунова, И. Г. Лупало, В. Н. Фомин, Г. Г. Шумная (отв. ред.). – М.: Типография Министерства культуры СССР, 1986. – С. 81.

¹⁸ Этический кодекс ИКОМ для музеев [Электронный ресурс]: документ [принят 15-й Генеральной Ассамблеей ИКОМ 04.11.1986 г. в Буэнос-Айресе (Аргентина), новая редакция – 21-й Генеральной Ассамблеей ИКОМ 08.10.2004 г. в Сеуле (Корея)] / International Council of Museums; Перевод и редакция – М.Гнедовский. – Режим доступа: http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/publications/code_russia2013.pdf.

¹⁹ Шляхтина Л. М. Основы музейного дела: теория и практика. Учеб. пособие / Л. М. Шляхтина. – М.: Высшая школа, 2005. – С. 14.

²⁰ Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Фр. Вайдахер [пер. з нім. В. Лозинський]. – Львів: Літопис, 2005. – С. 563.

²¹ Key Concepts of Museology / Пер. с фр. А. Урядниковой; ed. by A. Desvallées, F. Mairesse. – P.: Armand Colin, 2010. – 90 p.

²² Музейное дело России. 3-е изд., испр. и доп. / Под ред. Каулен М. Е. (отв. ред.), Коссовой И. М., Сундиевой А. А. – М.: ВК, 2010. – С. 287.

²³ Словарь актуальных музейных терминов / Авторы-сост.: М. Е. Каулен, А. А. Сундиева, И. В. Чувилова, О. Е. Черкаева, М. В. Борисова, Л. П. Хаханова, Л. И. Скрипкина // Музей. – 2009. – № 5. – С. 61.

²⁴ Музейные термины / Научная разработка проблемы лабораторией музееведения Центрального музея революции СССР // Терминологические проблемы музееведения. Сб. научных трудов / Ред. кол.: Л. И. Арапова, Л. Н. Годунова, И. Г. Лупало, В. Н. Фомин, Г. Г. Шумная (отв. ред.). – М.: Типография Министерства культуры СССР, 1986. – С. 81.

²⁵ Основы музееведения: [учеб. пособие] / М-во культуры РФ, Рос. ин-т культурологии; отв. ред. Э. А. Шулепова. – 3 изд. [испр. и доп.]. – М.: Кн. дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – С. 42–43.

²⁶ Музейные термины / Научная разработка проблемы лабораторией музееведения Центрального музея революции СССР // Терминологические проблемы музееведения. Сб. научных трудов / Ред. кол.: Л. И. Арапова, Л. Н. Годунова, И. Г. Лупало, В. Н. Фомин, Г. Г. Шумная (отв. ред.). – М.: Типография Министерства культуры СССР, 1986. – С. 81.

²⁷ Словарь актуальных музейных терминов / Авторы-сост.: М. Е. Каулен, А. А. Сундиева, И. В. Чувилова, О. Е. Черкаева, М. В. Борисова, Л. П. Хаханова, Л. И. Скрипкина // Музей. – 2009. – № 5. – С. 61.

²⁸ Омельченко Ю. А. Перша підсистема музейництва (теоретичні засади, витоки, формування) / Ю. А. Омельченко // Культурологічні студії: Зб. Наук. пр. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1999. – Вип. 2. – С. 288–311.

²⁹ Музееведение. Музеи исторического профиля: Учеб. пособие для вузов по спец. «История». / Под ред. К. Г. Левыкина и В. Хербста. – М.: Высшая школа, 1988. – С. 79.

³⁰ Микульчик Р. Словник-довідник термінології музейництва / Р. Микульчик, П. Слободян, Є. Діденко, Т. Рак. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 70.

³¹ Музейные термины / Научная разработка проблемы лабораторией музееведения Центрального музея революции СССР // Терминологические проблемы музееведения. Сб. научных трудов / Ред. кол.: Л. И. Арапова, Л. Н. Годунова, И. Г. Лупало, В. Н. Фомин, Г. Г. Шумная (отв. ред.). – М.: Типография Министерства культуры СССР, 1986. – С. 81.

³² У зарубіжній музеології сукупність цих властивостей, що дозволяє саме даний предмет виділяти в середовищі побутування і переносити в музей для зберігання і використання в музейній діяльності, нерідко позначають терміном «музеальність». Див.: Словарь актуальных музейных терминов / Авторы-сост.: М. Е. Каулен, А. А. Сундиева, И. В. Чувилова, О. Е. Черкаева, М. В. Борисова, Л. П. Хаханова, Л. И. Скрипкина // Музей. – 2009. – № 5. – С. 61.

³³ В процесі формування фондів музею постає питання про значущість предмета для документування суспільного розвитку, певних подій, процесів і структур. Ця цінність впливає в першу чергу з історії предмета, його первісного призначення, місця в житті суспільства. Сукупність усіх перерахованих ознак дає уявлення про культурно-історичну цінність предмета і дозволяє зробити висновок про його музейне значення і, отже, про необхідність його збереження. Див.: Шляхтина Л. М.

Основы музейного дела: теория и практика. Учеб. пособие / Л. М. Шляхтина. – М.: Высшая школа, 2005. – С. 74.

³⁴ Значимо, що більш вдалими ми вважаємо термін «музейне значення», проте у цьому випадку виникає тавтологія: предмет музейного значення – це предмет, що має музейне значення.

³⁵ Шляхтина Л. М. Основы музейного дела: теория и практика. Учеб. пособие / Л. М. Шляхтина. – М.: Высшая школа, 2005. – С. 20.

³⁶ Дукельский В. Ю. Терминологические проблемы теории музейного предмета / В. Ю. Дукельский // Терминологические проблемы музееведения. Сб. научных трудов / Ред. кол.: Л. И. Арапова, Л. Н. Годунова, И. Г. Лупало, В. Н. Фомин, Г. Г. Шумная (отв. ред.). – М.: Типография Министерства культуры СССР, 1986. – С. 27–34.

³⁷ Основы музееведения: [учеб. пособие] / М-во культуры РФ, Рос. ин-т культурологии; отв. ред. Э. А. Шулепова; 3 изд. [испр. и доп.]. – М.: Кн. дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – С. 42–43